

A'

K 513 / 643 / a

Sermézet Világa,

vagy

A Józsan Okosság.

Első könyv

Első kötet.

Olvasó!

Olgya lettem, mint a' pusztaiban püjdossó Szarandok, ki Világát elhagyván, csak egyedül ül, melyből árads keservében könyveit törölgeti szeméről. Így ülök magánosságomban, szüntelen arra forogván arccal, hol a' nyájas Bölcsék egymással társalkodva, az életnek uralmát magol közt enyhítik, s csevisítik!

Műsám az szöllítom, hadd penaszoka életemnek hanyaslását, úgy mint a' megéletem edes Flattyn, mely már utolsó óráit hozzá közelgetni érezvén, abból vett fájdalmát hajnalontként

2.
bánással énekeltet. Ifjúvádommal viómmal teljes
mexéje, hol egy kezem et fogva Véne, másval Mi-
nerva verettek, oly aggott magánosságá változott
mof, hol csak öpi ködök. Le pomorú felleget to-
ronganak! Még álmomban é' tsendességem alom
éretve, s tizenhat Eptendieg gondolkozva, mof
fordulol ki ifjús é' világra artyal. Mi prójál
hová? Kéketten néli nevetéség, mivel seintet-
be nem veszi; földi boldogság, mert sem halja,
sem érti, sem érti, sem tetteiről felelni nem tartoz-
zik: Vízongagáginak fergeseger fengerén mind,
nyájunkat szabad únal bocsát: akár utköriünk
lővőalaiba, akár perentócsán kerűgük el azolat,
egyben nem vigasztal, másban nem oltat. Végre
nem marak egyébb á pomorú emlékezetnél, és
körültem halálból kiestlen magánosságánál. Oh! bol-
dog Házaság, sőttem örökre elavított élet, hol a
meg aggott halandó, gyermekében pületek újra, mikor
már eptendieket forasága püvérol minden egyébb
világi örömet elörli! Se. ki ezt írod vénéigben,
nérelenséigben, ková lett vigasztalásod? Mindenepről
fogva, vére á halál fírod pülihek, konnan é' világ-
sa nérvén vísza, senki sem látta utánna, ki ve-
nőben nevetben éhen.. Pederrül el á Házaságnak
édes sebeit! Legnagyobb fájdalom annál, á' tünél nem
találta harak! Édes vigasztalás á' vénéigbe belé-
püli életnek, magát gyermekében látni, és apa-
salánál mondani: Egyesek ebből, igyarak abból!

Hog lehetem fel, mit írjat, kinek, és minel? Valamennyi csupa ember még a földön irással örvendő, mind külföldi és itthon eseltette. Vagy sorvát panaszkodik; vagy kenyérért kereste, vagy várakozott, hogy vehetessen, vagy gonoszság ellen dolgozott, mely minden időre megmarad; vagy végre elfelejtett semmiségéből kívánta magát több társai felett külföldi és itthon kimutatni.

Irodén is unalmamban, kintomban, nem tudván onni vonni, csak írni a' benneem élő természetben oly ellene állhatatlan örsönt, mely magát halandó társaival közelebb kívánja. Koppodomon túl vitt be-szédem úgy teremt, mintha prommak komor éjszaka-káján hórná haldottó sírvezen tiderülése; eny-hívén keservét ennek előre való tudása, hogy halálomból elevenekhez jöthetnek ki. Itt pedig én is irásommal a' közboldogság Templománál olya-lapa alá egy követ becsesek, abból származott viz-gafalálom, a' halálnak örök álmai közt is hervó-leibe hozzá hiedeg hamvaimat. —

A' Tudománynak válfajává.

Lássuk! mibenre hajtva hát az oly Tudomány
Mely sajnében cifra, de magában sorány?
Tudod e hogy Plésó melyik nap jülesett?
A' Bábája ki volt, s mitoda pipet ett?
Miket kerüldet el a' népek s nemzerek
Külömbözo nyelcek, ruhák, s nevezetek?
Ha ezetől nem írta, a' Sennyes okosok,
Régiség hamvában pirologó Tudosok
Mind tudatlanok, a'gaa ártokát nevedet,
Es reves grapsákhoz lántholják delkedet.

Ha ezetől nem írta, jóly hát a' kéletről
Melynek a' Tudomány mind fenekére ül.
Oltoskodjál rólla szépségszereléssel,
Es hogy olatlan vagy, próbáld elmésféggel.
Ertes, gondolat közt hányál karárolas
Hogy me sekeresnek egymásmat károlas
Légy tudos tudatlan; lelkes, észveszes
Tudó egybe, s pótáskorok veszesed leleskes.
Mutasd meg hogy egyit mávika'hoz hol juts
S merre fogjál ottul amahoz ké az út.
Gondolatos, és és fel nagy pörékbe,
S a' mi oda nem fer, bárd egy mely fuszékbe.

Vagy menj tanátszóknai sőt Thokásinnal
Ki körül van ratva Kommentárinussal
Melyeket az úras, mávot is megnevel,
Szép meg dicséret: meg helyre intenek.

Hűbörög

Nyítkörögi vagy dümnyögi ott Fabritiuszal,
Kerit Krisztofsomussal, Naxiancinussal.
Lambecius, Kollár sed sorokra vetek.
Torgos munkájolban árkusos levelek.

Ha szép írástól mélyel el ostanát,
Halusi nemesség jámára ki adnák
Judas Leveléket sejes farslakonn
Olvaskarnád, és a' kiköt ablakolonn.
Keres ember van itt, ki ezt tanulhassa -
Vérdegy erő könyvek! - őrdegy sem olvasza.

Menj tovább: Tied öfke mind a' szép Bókseket
Tanuld meg sorjára kihirek nevetek.
Ved elő munkájol: musogasd másolnak
Keresd könyveket a' nagy Judósolnak.
Ne járasszan magad a' jól olvasással -
Egész tanulhasz más ma a' hallással.
Ha kerdit, e könyvben s másban ^{irva} ~~mi volt~~ ¹⁷
Tüzd az órod s mondgy rá sülelen a' própor
Eleg a' senger könyv ha mind ott áll sorban,
Nem lehet tanulni más az ember loban.

Eleg hogy se sok szép könyvet megperessél,
és általa keres tudományu leccél
Jobb egy kofra skifra új nevet peressni.
Ezrel sudjál képpen az embert Kendereni!
Hányd fel szelék közzé a' keresetedet,
s Pósd ki szép hanggal se is a' Lésedet
Mindem érdem megvan, csat más nevet legzen.

10.
Már ennek az elnevelésnek nem meggyen.
Hogy lehessen még tudós igen könnyű módjal?
Később veszekedvén dől elben magadban.

De végre ekkor a jól névgyűjtésre,
Rakd boglyaiba őket és vidd a fürdőre.
Egyiknél értelemre sedd ki a dologban.
Bizonyítod többekkel, de halgass magadban.
Bőle csak azt írd, a mit más megmondott
És nevednek a híre, díszösége adom.
Isak ezt bizonyíthatod, hogy sokat olvastál.
Nem árt, elcsodában, ha sem mit se mondtál.

Bessenyei György ezen munkásságának három kötetből áll, melyet
a "Könyvnek" nevezett; és minden könyv több kötetre van osztva;
nevezetesen az egész mű áll nyolc kötetből; minden kötet kétféleképpen
és több alkalomra van osztva, az első kötet áll öt szakaszból,
a második: hatból; a harmadik: hatból; a negyedik: ötötől; az
ötödik: ötötől; - a hatodik: ötötől; a hetedik: kettőtől; és végre a
nyolcadik kötet négy szakaszból áll. A szakaszok ismét több
részekre oszthatók, nevezetesen:

Elő kötet: Elő Szakasz tartalma: Az ember mint gyermek; gyermek-
kor; - Ifjú kor. Az örömmel kezeve. Ember kor.

Második Szakasz --- : Az ember mint vad állat, vadász-
tudomány, mesterség nélkül. Történetgyűjtemény az embernek.

Harmadik Szakasz. --- : Az ember, mint tudomány-
és mesterség. Balványozás a pogányok közt. Teggyver, karcz,

tanult, és mesterséges verontás. Bujáskodás a nyomjártatásban.
 Megszelídítatlanság a gyönyörködésben. Tengeri kereskedés, hajóháza. Működés
 az emberi értelemnél. Szas, nyomtatás. Kincsterelés: verte az értéket.
 Készedelmé a tanulmányoknál.

Negyedik Szalasz: Az ember mint házi gond, és család verés.
 Mesei műve a jamaik régisége. A mesei művet könyvből tanulni neveltség.
 Fővellem és költség. A szolgálat bostans. Veszély olosság. Erőtel a házi rend-
 tartásban.

Ötödik Szalasz: Az ember, mint igaz hadi verés, és világ-
 dulo. Az igaz verés, mennyei védelem. Halhatatlan győzedelmé a maggas
 nemzetnek. A ki csak kitért hadalorik, ostora az egetnek. —

Második kötet. Első Szalasz: Az ember mint műve, és szomorú
 bölcsesség. A bölcsesség egész világi boldogságot nem adhat, de segít,
 külföldön. Haszna a tudományoknál.

Második Szalasz: Az ember mint pártba hajlás
 és párt ütés. Párt ütés.

Harmadik Szalasz: Az ember mint öröme magának
 és kerve. Harag, irigység: verte az életnek.

Harmadik kötet. Első Szalasz: Az ember mint a becsületnek rabja.
 Az ember mint világ fia. A bölcs ítélet és szemérmesség rúgó tollai a becsület-
 nek. Az elrabolt király becsületesség.

Második Szalasz: Az ember mint szomszédjának
 bírója. — *)

Harmadik Szalasz: Az ember, mint józan olosság
 által való kósteri ismeret. A hol értelem nincs, ott szándék nem lehet.
 Ellenvevél a naturalistáknak, a külföldi kósteri igazgatásról név,
 Pálmák, Péternek világi állapójában.

Negyedik Szalasz: Az ember mint jogány,
 kósterinek ismeretében.

*) A második szalasz folytatásaként az elsővel, az első a második és a második az első.

Ötödik szakasz: Az ember, mint előre látás, vagy planum. —

Hatodik szakasz: Az ember, mint barátság. Barátságot lát a szüntelen való látogatás unalom. Felkészítés a szakaszunk. (próza:)

Heggyedik kötet. Első szakasz: Az ember, mint hittűró. Fanatizmus.

Harmadik szakasz: Az ember, mint fővénnyíró. Minden polgár köteles, a hogyis mivel lehet, közjára dolgozni. Az igaz bíró lines. A rang, hivatal: tárgya az irigységnek. Pusztulás. Oloság a hivatalban.

Harmadik szakasz: Az ember, mint magában veszett vadter, méret. Természet, és mesterség; latba vetve.

Heggyedik szakasz: Az ember, mint uralkodóvalnak különb, Kötömbb fele módja, és örökös szenvedés.

Ötödik szakasz: Az ember, mint változtatásban érkező. Megállapodás a gonosztan. Korkely. Méreg, boldondindulat. Prédálás, vesztegetés. Tutarág, fővénység. A testi szükség, ösztöne az értelemnek, és uralkodó, mint érzel.

Ötödik kötet. Első szakasz: Az ember, mint polgári kötelesség, maga iránt való tartozás, és alku. — A király és törvény. Haza-fiúság. Királyhoz való hűség. A nemzet szereteti: a maga szeretet. A polgári engedelmesség, nek vallás az eredete. A vallás el nem törölhetetik.

Harmadik szakasz: Az ember, mint természet szerinti való igazság, és szerzett törvény.

Harmadik szakasz: Az ember, mint familia, és régi nemzettség. A megnevező érdem, mindegy parasztban terem. Az úri méltóság eredetire terjed, homán származik. Az érdemtelenségnél, érdeme. Becsi a régi vértnek. A parasztot a méltóság be nem felel. A hatalmaságban eggy, tövén van. A halál minden bánatnak véget vet.

Heggyedik szakasz: Az ember, mint magában megkülönböztetett nemzet, és ország. Tárgya a nemzetnek: az hogy birodalom, ha szabád, dicővénység, de öröklék véres. Anya nyelv. Tudomány. Magyar erőltetési tulajdonság. A Hádí sereg. Hercegek. Kötet, — fogadás.

Az en czilleget mutatvány legyen meg nem állhatom hogy ide ore irjam.

Pereklédés. Pompa. Megívomértetű jelle az alacsonyvágnak. Embervég, - jószág.
 Kevelés. Erős test, és annál allosáva. Hadi mestervég, Endomany. Az erdem
 magában. Termésvet aján doka. Tanálkodó oloság. A tudatlanvág, ostora a
 tánavágnak. A hit külsőmbévét tünni kell.

Ötödik orakaz: Az ember mint orzagló' értelern. (Folytatása az előbbi
 orakaznak.) A földnepe első tárgy. Uralkodás az életem, hatalom. A földmívelő
 nép nem igazgathat, sem uralkodásra nem mehet. Birtok, Fővelem a' polgár
 néve. A hivatal erdemre tartozik. Ösztön nélkül a' termésvet pusztá. Ameri
 miv, minden törvény alá tart tánavágnak fundamentoma. A szegénys, vora
 jutalmassa. A méltóságos vorosa. A vanna. osztályba jutott menyőve.
 (Róma, Illogot, Perua, Khina, minifelfordult,
 Otion, Karkhaga illenfió hamvúba fult.

Krézus, kintsei közt Solon után vőhajt. —
 Egy vőhajtja a' voru, a' nagyotnak a' bajt. (Bess.) —

Hatodik kötet. Elő orakaz: Az ember, mint királyi tanács. Reserve a' hivatal
 méltóságának. Ki tett tárgya a' hibás minivertességnek. Ösztön a' hivatalban, és
 sévelés. Tárgya, és módja az igaznak. A' királyvágnak fájdalom. Tévelygés
 a' tanult, és elrejtett elmét közt.

Hetedik orakaz: Az ember, mint ijedő szegény. A' szegény
 kére.

Ösi erőtlened ggermel vőhajtókban

Se semmi el, mert jött meg azok magokban.

"Kemei bátorvág, vőhajt alhatatosvág,

"Isender tüx, vőhajt, és Szarv olosvág.

"Lamborvág, embervég, vőhajt, vőhajt, vőhajt

"Hallgató olosvág, és nyújta Kemeiég,

"Vőhajtásvág kívül fenn tartott barátság

"E' durvavág nélkül való' vőhajt milatvág.

Mind olyan erőtlened, melyeket vőhajt

A' Elmédet táplávkánn vőhajt ember lehetv.

Ha mint vőhajt-erőtlened, val Jinfinita vagy,

Ajába a' gögő, és rongyos pompad, oly nagy.

Reservevő stülvege becsületet, erkölcsöt, érdemet megeméret. Az első igényedél
attól jön a hit út. Az ember magában gázdagodik, és magában regegyedik.

Harmadik szakasz: Az ember, mint a gondviselésnek tárgya.

Negyedik szakasz: Az ember, mint aszpony.

Ötödik szakasz: Az ember, mint házassági kövesség, és nételesség.
Öröm, vigasztalás, méltóság - a házasságban. Nételesség, a pusztaság és vívatag
életben. Ellenkezés a házasságban. Inség a magánéletben.

Hétédik kötet. Első szakasz: Az ember, mint elosztásának unalma, és
örököv tudatlanság. Az emberi nemzet magát sem érte. Az elosztás egy fájdalom,
nem semmi el. Az ember, kezét örvös dugva; e világot nézve és semmit
sem érve. Helyet és méret. Val a józan elosztás egy átaljába való igaz
telli ismeret. Az alázat kételesség, kövességre nézve. A nagy tudomány
nagy fájdalom. A jámborvág, együgyűség, tudományt katar. Az együgyű
ség kövűből vigad. Az elosztásából, vagy eszéből katarult élet nemán
gyönyörködik.

Második szakasz: Az ember, mint józanosság, és lehető
boldogvág. (folytatása az előbbi szakasznak). Uralkodó indulat. A gonosz
lehet egész világ kinevelével sem lehet boldogvág.

Nyolczadik kötet. Első szakasz: Az ember, mint Törvénnyel peres
Boldogvág. A Törvény által való Boldogvág, val Törvényes szabadság.
Polgári, vagy Nemzeti szabadság. Köz = társaság.

Második szakasz: Az ember, minden lélek alatt. A meg
ért Értelmevel haszna, ideje. Az emberi létének elűrése. Minden lélek.

Harmadik szakasz: Az ember, mint megállandó kövesség,
és katarlással árnyéka. Végso pusztulása az életnek. Mogyó által, utolsó
Vénég. Romorú vigasztalás a Halálban.

Negyedik szakasz: Az ember, mint lélek, és katarlással.
Elindul a lélek önmön katarlássalvága után és a léténél katarából
katarlál.

A mutatvány verselben és a nyolczadik kötetben az eredeti kézirat
ortographiáját tartottam meg. Eff.

Ez a három kötetet Nékirat tartalmá. Az első könyv legelején. mindjárt azon
 erim után, mely itt is legelőt áll, van egy bevezető az olvasóhoz; és „Vitaigósítás
 vagy intézkedés bevezetői” című részre van osztva; elsőben fog,
 tartatja: a „Tudományok változtatása”, másodikban: „Erőltetés az erőltetés
 tudományban.”

Az előberidit, és a „Tudományok változtatását” egész terjedelmén,
 ten ide iram. —

Végül megjegyzem: az egész három kötet éppen 60 tömött iramú
 negyedret ívet tesz. —

643

